

กระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่นิยมในพระอัจฉริยภาพของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
บรมนาถบพิตร¹

Postmodernism's Paradigm in
His Majesty King Bhumibol Adulyadej's Creative Genius

ทิสวส์ อารังสานต์² | Tissawas Thumrongsanta

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเน้นวิเคราะห์พระอัจฉริยภาพทางด้านทัศนศิลป์ วาดศิลป์ และ
วรรณศิลป์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
ที่สอดคล้องกับกระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่นิยม ได้แก่ 1) ด้านทัศนศิลป์ ในภาพจิตรกรรม
ฝีพระหัตถ์ที่ทรงวาดและทรงเขียนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 - 2510 2) ด้านวาดศิลป์
ในพระราชดำรัสที่พระราชทานให้แก่พสกนิกรชาวไทยใน 2 โอกาส คือ พระราชดำรัสที่
เกี่ยวกับ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” และพระราชดำรัสที่เกี่ยวกับพระราชสถานะในฐานะ
องค์ประมุขของชาติ และ 3) ด้านวรรณศิลป์ ในพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” ที่ตีพิมพ์
ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2539 เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
บรมนาถบพิตร ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี

¹บทความนี้ขยายความจากการนำเสนอปากเปล่าเรื่อง “แนวคิดหลังวสมัยนิยมใน
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช” ในการเสวนาวิชาการศิลปศาสตร์ ครั้งที่ 1 หัวข้อ
“สืบสานพระอัจฉริยภาพด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช”
จัดโดยภาควิชาศิลปศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต
กำแพงแสน ในวันศุกร์ที่ 6 ตุลาคม 2560

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์าชาวิทยาภาษาฝรั่งเศส ภาควิชาศิลปศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์
และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

พระอัจฉริยภาพด้านทัศนศิลป์แสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงปรับใช้เทคนิคที่เน้นความเป็นอเนกภาพในลักษณะการผสมผสาน ซึ่งมีลักษณะที่สอดคล้องกับกระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่นิยมในเรื่องของการปฏิเสธศูนย์กลาง องค์รวม หรือจุดกำเนิด เพราะเป็นการคิดที่หยุดนิ่ง แน่นนอน ตายตัว ไม่มีพลวัต ดังนั้น ภาพวาดที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงวาดจึงมีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น พระอัจฉริยภาพในด้านวาทศิลป์นั้น ก็สอดคล้องกับกระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่นิยม กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงปฏิเสธการให้ความหมายที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาดกับวาทกรรมใด ๆ หรือให้ชุดความหมายที่เป็นหนึ่งเดียวนั้นคือ องค์ความรู้ด้านการพัฒนาที่ต้องมีเพียงระบบทุนนิยมแต่เพียงด้านเดียว หากแต่ทรงมีพระราชดำริให้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ไปพร้อม ๆ กัน และทรงปฏิเสธอำนาจของพระองค์ในฐานะ “องค์อธิปัตย์” แต่ทรงเชื่อในเสรีภาพและความเท่าเทียมกัน และพระอัจฉริยภาพทางด้านวรรณศิลป์ ก็แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงตีความ เลียนแบบ และแปลงสารจากชาดกในสมัยพุทธกาล กล่าวคือ ทรงอ่านชาดกในลักษณะดับทแบบเปิด และทำให้ชาดกนั้นกลายเป็นผลงานวรรณกรรมร่วมสมัยสำหรับผู้อ่านทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่นิยมในเรื่องวาทกรรมที่ผสมผสานปะปนกันแบบสหวิทยาหรือที่เรียกว่า “สัมพันธบท” หรือ “สัมพันธสาร” พระอัจฉริยภาพทั้งหมดนี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงกระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่นิยมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร อย่างเด่นชัด

คำสำคัญ: พระอัจฉริยภาพในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร กระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่นิยม

Abstract

This article aims to analyze His Majesty King Bhumibol Adulyadej's creative genius in visual arts, rhetorical oratory and literary arts corresponding to the postmodernism concept. This study emphasizes three aspects: 1) visual art, especially in Royal paintings from 1959 – 1967; 2) rhetorical oratory, the Royal Speeches in the two occasions: regarding “Philosophy of Sufficiency

Economy,” and regarding his status as the head of state; and 3) literary arts in the Royal literary work “*Mahajanaka*,” first published in 1996 for the Golden jubilee of King Bhumibol Adulyadej.

His creative genius in visual art shows that His Majesty integrated the various styles, which corresponds to the postmodernism concept - the refusal of unity of creation that indicates the uniqueness of the artistic works. For the rhetorical oratory, his speeches coincide with the postmodernism concept; His Majesty does not express the absoluteness of meaning and the development about capitalism, but encourages the application of “Philosophy of Sufficiency Economy.” His Majesty also refuses to be the “Subject”- the superior sovereign - but respects the ideal of equality and thereby liberty for all. Finally, with regard to the literary arts, King Bhumibol Adulyadej used the techniques of interpretation, imitation and transposition from the *Jātaka Tales* to his masterpiece “*Mahajanaka*”; His Majesty reads this *Jātaka Tales* as the “writerly text,” that encourages the reader to take part in the creation of the text, enabling it to become a piece of contemporary *magnum opus* suitable for general readers. This corresponds to the postmodernism concept about “intertextuality” or “interdiscursivity.” All these geniuses apparently represent the postmodernism concept of His Majesty King Bhumibol Adulyadej.

Keywords: King Bhumibol Adulyadej’s creative genius, Postmodernism’s paradigm

บทนำ

“กระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่นิยม” “กระบวนทัศน์หลังนวสมัยนิยม” หรือ “กระบวนทัศน์หลังนวยุค³” (Postmodernism) หรืออาจเรียกอย่างลำลองว่า “กระบวนทัศน์หลังโครงสร้างนิยม” (Poststructuralism) เริ่มต้นจากความคิดของฟรีดิช วิลเฮล์ม นิชเซ

³Keerati Boonjua (2002), Chairat Charoensin-o-larn (2011a, 2012) and Surapong Sotanasathien (2013).

(Friedrich Wilhelm Nietzsche, ค.ศ. 1844 – 1900) ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และแบ่งบานในภาคพื้นทวีปยุโรปกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา กระบวนทัศน์นี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อวงการการศึกษาปรัชญา รัฐศาสตร์ การเมือง ศิลปะ วัฒนธรรม สังคมดนตรี และโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาและวรรณกรรม โดยมีมุมมองที่ต่างออกไปจากกระบวนทัศน์สมัยใหม่ (Modernism) ที่เริ่มมาตั้งแต่ยุครู้แจ้ง (Enlightenment period) ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 ต่อเนื่องมาจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 ยุคสมัยดังกล่าวจะให้ความสนใจความจริงของชีวิตบนฐานของความเจริญเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ด้วยช่วงเวลาดังกล่าวคือช่วงเวลาแห่งความเจริญทางวัตถุ (Material progress) ความมั่นคงทางสังคม (Social stability) และความรู้เข้าใจตนเอง (Self-realization) หากแต่เมื่อเวลาผ่านไปล่วงเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 20 ผลพวงจากกระบวนทัศน์สมัยใหม่นิยามอาจจะไม่ใช่คำตอบของการดำเนินชีวิตทั้งหมดของมวลมนุษยชาติ ด้วยเหตุที่ตลอดเวลากว่า 3 ศตวรรษที่แนวความคิดดังกล่าวแบ่งบาน ความเจริญ ความมั่งคั่ง ความรู้ และความสุขก็ยังไม่บรรลุผลอย่างที่คาดหวังไว้ กระแสต่อต้านและปฏิเสธกระบวนทัศน์สมัยใหม่นิยามจึงเริ่มก่อตัวขึ้นตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา และเป็นจริงเป็นจังเมื่อนักคิดและนักปราชญ์ในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 จากประเทศฝรั่งเศส ซึ่งมี โรแลนด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes, ค.ศ. 1918 - 1950) มิแชล ฟูโกต์ (Michel Foucault, ค.ศ. 1926 - 1984) ฌากส์ แดร์ริดา (Jacques Derrida, ค.ศ. 1930 - 2004) ฌากส์ ร็องซีแยร์ (Jacques Rancière, ค.ศ. 1940 - ปัจจุบัน) ฯลฯ ได้ลุกขึ้นมาวิพากษ์และปฏิเสธกระบวนทัศน์เดิมหรือปรัชญาเดิม

สิ่งที่นักคิดหลังสมัยใหม่นิยามวิพากษ์และจัดค่าน เช่น 1) ปฏิเสธการมีอยู่ดำรงอยู่ของฐานรากหรือสรรพสิ่งที่เคยถูกสถาปนาไว้ รวมถึงปฏิเสธศูนย์กลาง องค์กรรวม หรือจุดกำเนิด เพราะเป็นการคิดที่หยุดนิ่ง แน่นนอน ตายตัว ไม่มีพลวัต และการปรากฏที่สมบูรณ์ หากแต่มองว่าสรรพสิ่งหมุนเวียนเปลี่ยนไป ดังนั้น จึงไม่มีสิ่งที่เป็นอย่าง (Being) แต่จะมีสิ่งที่กำลังจะเป็น (Becoming) 2) ปฏิเสธการเป็นศูนย์กลางในฐานะองค์ประธาน (Subject) หรือองค์อธิปัตย์ แต่เชื่อในความเป็นอิสระหรืออำนาจอธิปไตยของมนุษย์ในสังคม 3) ปฏิเสธการเข้าถึงความจริงว่ามีเพียงเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ หากแต่การหยั่งรู้ความจริงมีหลากหลายวิธี และความจริงทั้งหมดก็ไม่จำเป็นต้องเข้าถึงได้ด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ 4) ปฏิเสธการแยกความรู้ ความคิด ความจริง ความเชื่อ เหตุผล ความศรัทธา การพิสูจน์ การหยั่งรู้ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงการสร้างระบบขึ้นมาเท่านั้น หากแต่ในความเป็นจริงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่ผสมผสานปะปนกันแบบสหวิทยาหรือที่เรียกว่า “สัมพันธ์บท” (Intertextuality) หรือ “สัมพันธ์สาร” (Interdiscursivity) 5) ปฏิเสธการให้ความหมายที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาด

กระบวนการทัศนหลังสมัยใหม่นิยมในพระอัจฉริยภาพของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

หรือให้ชุดความหมายที่เป็นหนึ่งเดียว (Logocentrism) กับวาทกรรมใด ๆ หากแต่เชื่อว่า คำหรือถ้อยความเป็นเพียงแค่การประกอบสร้าง (Construct) ขึ้นมา และสามารถถูกรื้อสร้าง (Deconstruct) เพื่อสร้างชุดความหมายอื่น (Reconstruct) ได้ไม่รู้จบ ฯลฯ

กระบวนการทัศนหลังสมัยใหม่นิยมดังกล่าวแม้จะผลิบานในทวีปยุโรป หากแต่พบว่ามีปรากฏอย่างเด่นชัดทั้งในผลงานด้านทัศนศิลป์ วาทศิลป์ และวรรณศิลป์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร โดยที่พระองค์ทรงทั้งนำมาประยุกต์และทรงมีพระราชดำริด้วยพระองค์เอง นับเป็นพระอัจฉริยภาพส่วนพระองค์อย่างแท้จริง

ลักษณะที่โดดเด่นในภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงงานด้านการวาดภาพอย่างจริงจังเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2502 จนถึงปี พ.ศ. 2510 และทรงสร้างสรรค์ภาพไว้มากถึง 167 ภาพ⁴ (Ruenruethai Satjapanthu, 2011: 33) จะพบว่าในช่วงเวลาเพียง 8 ปีนี้ พระองค์ทรงสร้างสรรค์ผลงานที่หลากหลาย โดยหลายภาพมิได้ทรงระบุชื่อของภาพรวมถึงในเบื้องต้นมิได้ทรงกำหนดว่าจะทรงวาดภาพในลักษณะเป็นสำคัญ⁵ ดังที่พระองค์ได้ทรงรับสั่งเกี่ยวกับการทรงงานทางด้านจิตรกรรมที่จะมิให้แบบหรือแนวทางของผู้ใดมา มีอิทธิพลกับงานเขียนภาพและการวาดภาพนั้น และได้ทรงถือทฤษฎีใดเป็นเกณฑ์ (Somsak Tangpuan, Tawatchai Poonnalimpakul and Matinee Jirawattana, 2006: 26)

วิรุณ ตั้งเจริญ (Wiroon Tungcharoen, 2002) ได้วิเคราะห์รูปแบบและแนวการทรงงานภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ตลอดระยะเวลาเกือบสิบปีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ไว้ 7 รูปแบบใหญ่ ได้แก่ ภาพเหมือน (Portrait) ภาพคนแนวใหม่ (New Image of Man) ภาพแนวซิมบอลลิสม์ (Symbolism) ภาพแนวอารมณ์นิยม (Emotionalism) ภาพแนวแอบสแตรกต์เอ็กซ์เพรสชันนิสม์ (Abstract expressionism) ภาพภูมิทัศน์โรแมนติสม์ (Romanticism) และภาพดอกไม้

⁴หากแต่ในหนังสือ His Majesty the King's Paintings ระบุไว้ว่า “104 ภาพ” (Somsak Tangpuan et al., 2006) และในบทความ “พระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ด้านศิลปกรรม” ระบุไว้ “107 ภาพ” (Wiroon Tungcharoen, 2002))

⁵การจัดแบ่งประเภทรูปแบบศิลปะที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มากระทำภายหลังโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะ

แนวอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) ซึ่งเฉพาะภาพจิตรกรรมวาดฝีพระหัตถ์แบบ “ภาพเหมือน” นั้น ยังประกอบด้วยแนวการทรงงานอีกหลายรูปแบบ ได้แก่ ภาพเหมือนแนวเรียลลิสม์ (Realism) ภาพเหมือนแนวอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) ภาพเหมือนแนวโฟวิสม์ (Fauvism) ภาพเขียนแนวเอกซ์เพรสชันนิสม์ (Expressionism) ภาพเหมือนแนวพรีคิวบิสม์ (Precubism) และภาพเหมือนกลุ่มบุคคล (Group portrait) ส่วนจิตรกรรมวาดฝีพระหัตถ์ “ภาพคนแนวใหม่” ประกอบด้วย ภาพคนแนวโซเชี่ยลเรียลลิสม์ (Social realism) ภาพคนแนวเอกซ์เพรสชันนิสม์ (Expressionism) ภาพคนแนวคิวบิสม์ (Cubism) ภาพคนแนวฟิวเจอริสม์ (Futurism) และภาพคนแนวเซอร์เรียลลิสม์ (Surrealism)

ขณะที่สมศักดิ์ แดงพันธุ์ (Somsak Tangpuan, 2004) ได้แบ่งลักษณะภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ ภาพเหมือนจริง (Realistic) ภาพที่ทรงสร้างสรรค์ตามแนวคิดนิยมแบบเอกซ์เพรสชันนิสม์⁶ (Expressionism) และภาพนามธรรม (Abstract) นอกจากนี้ พิชณ สุภานิมิตร (Pisanu Supanimit, 1982: 107, 109) ยังจัดภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ที่ทรงวาดหรือทรงเขียนว่าอยู่ในรูปแบบแนวกึ่งนามธรรม (Semi abstract) และแนวสัจนิยม (Realistic)

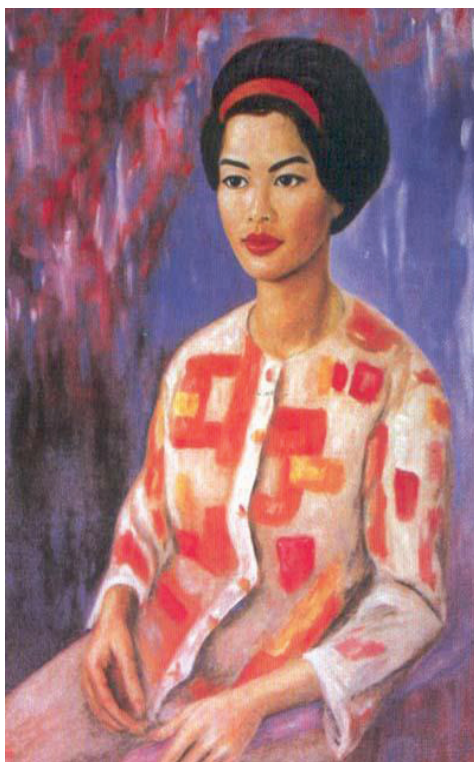
ผู้เขียนบทความขออัญเชิญภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ภาพเหมือนบุคคลจำนวน 3 ภาพ ซึ่งคัดจากเว็บไซต์ www.supremeartist.org และหนังสือ “จิตรกรรมฝีพระหัตถ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” (Somsak Tangpuan, et al., 2006) เพื่อชี้ให้เห็นถึงความเอนกภาพในการทรงงานภาพจิตรกรรมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ดังนี้

⁶หมายเหตุ ผู้เขียนบทความสะกดคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษตามต้นฉบับที่อ้างอิง

กระบวนการทัศน์หลังสมัยใหม่นิยมในพระอัจฉริยภาพของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

ภาพที่ 1 : ไม่ปรากฏชื่อภาพไม่ปรากฏปีที่สร้าง สีนํ้ามันบนผ้าใบ
(Somsak Tangpuan et al., 2006: 70)

ภาพที่ 2 : ชื่อภาพ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ปี 2506
สีน้ำมันบนผ้าใบ
(Somsak Tangpuan et al., 2006: 45)

กระบวนการทัศน์หลังสมัยใหม่นิยมในพระอัจฉริยภาพของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

ภาพที่ 3 : ชื่อภาพ สมเด็จพระราชบิดา ปี 2504 สีน้ำมันบนผ้าใบ
(Somsak Tangpuan et al., 2006: 38)

หากพิจารณาจากภาพเหมือนบุคคลที่อัญเชิญมานั้น จะพบว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ทรงรังสรรค์งานด้วยศิลปะหลากหลายแนว แม้จะเป็นภาพเหมือนบุคคลแต่ในภาพที่ 1 จะพบว่า พระองค์ทรงใช้รูปแบบศิลปะลักษณะของ ลัทธิโฟวิสม์ (Fauvism) ที่มีลักษณะการใช้ “รูปทรงที่อิสระ ใช้สีตรงข้ามตัดกันด้วยเส้นและสีที่รุนแรง [...] เป็นการแสดงออกที่เคารพความรู้สึก และประสบการณ์ของศิลปินโดยไม่คำนึงถึงความเป็นจริงตามตาเห็นทั่วไป” (Suphachai Singyabuth, 2010: 177) นอกจากนั้น “มักจะนำสีลาของเส้นมาใช้ในการตัดเส้นรอบนอกของสิ่งต่าง ๆ เพื่อเน้นให้ภาพมีความเด่นชัด เพื่อให้สามารถลำแสงออกทั้งรูปทรงและสีกันไปพร้อมกัน” (Suphachai Singyabuth, 2010: 177) สีที่นิยมใช้คือ “สีเขียว ส้ม น้ำเงิน แดงอิฐ และสีม่วง” (Suphachai Singyabuth, 2010: 177) ขณะที่ภาพที่ 2 จะมีลักษณะของศิลปะลัทธิประทับใจ (Impressionism) อย่างโดดเด่น ผสมผสานกับแนวสัจนิยม (Realism) ที่เน้นการถ่ายทอดการเล่นแสงที่แปรเปลี่ยนไปบนพื้นผิวต่าง ๆ และถ่ายทอดสี แสดงรอยแปรงแต้มเป็นจุด และมีการใช้สีสด เข้มข้น พร้อมกับการแสดงให้เห็นถึง “การถ่ายทอดร่างสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงโดยปราศจากการสกัดดัดทอนหรือแต่งเติมใด ๆ” (Malichat Ua - anan, 2002: 255 - 256) ดังจะเห็นได้จากพระสาทิสลักษณ์**สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในรัชการที่ 9** ก็มีความละม้ายคล้ายพระองค์จริงพอสมควร ส่วนภาพที่ 3 วิรุณ ตั้งเจริญ วิเคราะห์ว่า เป็นภาพเหมือนแนวสัจนิยม (Realism) ที่ทรงเน้น “การแสดง ความเหมือนจริง [...] ให้ความรู้สึกเป็นธรรมชาติคล้ายแนวธรรมชาตินิยม (Naturalism)” Wiroon Tungcharoen, 2002: 166 - 167) สืบเกิดได้จากการที่พระองค์ “ทรงระบายสี บางเรียบจนมองเห็นพื้นผิวผ้าใบในบางพื้นที่ สีหนาบริเวณแสงเด่น แสดงแสงเงา ภายวิภาค และมวลสารของรูปทรงได้อย่างสวยงาม”

จากภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ภาพเหมือน (Portrait) จะพบว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีแนวโน้มที่จะผลพระองค์ให้หันรอบของแบบประเพณีนิยมที่จำกัดขอบเขตศิลปะอยู่แต่เพียงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ที่ทรงวาดและทรงเขียนตลอดช่วงเกือบ 10 ปี จะมีลักษณะที่เรียกว่า “อเนกภาพ” แม้จะเป็นภาพประเภทเดียวกันที่ทรงวาดหรือทรงเขียน หากพระองค์ก็ทรงรังสรรค์ได้หลายแนวศิลปะที่ปรากฏอยู่แล้วในประเทศแถบตะวันตก

กระบวนการทัศนหลังสมัยใหม่นิยมในพระอัจฉริยภาพของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

นอกจากนั้น พระองค์จะทรงปรับเทคนิคการสร้างสรรคตามรูปแบบศิลปะที่ปรากฏอยู่ผสมผสานกับเทคนิคเฉพาะพระองค์ เพื่อให้ศิลปะของพระองค์มีความเฉพาะตัว ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีกระบวนการทัศนแบบหลังสมัยใหม่นิยมในการสร้างสรรคงานทัศนศิลป์อย่างแท้จริง ภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ทุกภาพจะแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายสไตล์ (Multivalence) อีกทั้งยังมีลักษณะผสมผสาน (Pastiche) คือ นำแนวศิลปะรูปแบบต่าง ๆ มาสร้างสรรคใหม่ เพื่อให้เกิดความแปลกใหม่และมีลักษณะเฉพาะพระองค์ ด้วยทรงเชื่อว่าศิลปะมีความหลากหลายตั้งแต่การแสดงแนวคิดที่บริสุทธิ์ การแสดงเทคนิค ไปจนถึงการแสดงจินตภาพ อีกทั้งจากการที่พระองค์ได้ทรงตั้งชื่อภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์หลายภาพนั้น ก็ด้วยไม่ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะตีความหมายอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดให้กับผลงานของพระองค์ หากแต่ทรงมีพระราชประสงค์ให้ผู้เสพงานศิลปะตีความความหมายที่ปรากฏอยู่ในภาพแต่ละภาพด้วยตนเอง และสามารถเข้าถึงผลงานของพระองค์ได้อย่างอิสระ สอดคล้องกับกระบวนการทัศนหลังสมัยใหม่นิยม ดังที่วีรุณ ตั้งเจริญ (Wiroon Tungcharoen, 2006: 782) สรุปว่าพระองค์ทรง “เชื่อมั่นในเสรีภาพและความหลากหลายทางความคิด” แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงมีแนวคิดที่ “ล้ำยุค” (Avant-garde) และทรงพระปรีชาสามารถอย่างมากที่ทรงนำกระบวนการทัศนหลังสมัยใหม่นิยมที่เพ่งเบ่งบานในดินแดนตะวันตกมาทรงปรับใช้กับภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ทุกภาพ

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่แสดงพระราชดำริและพระราชวิสัยทัศน์ที่ “ล้ำยุค”

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ในหลายโอกาสที่พระราชทานให้แก่พสกนิกรหรือผู้ที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทนั้น ก็แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพในด้านวาทีศิลป์ พร้อมทั้งพระราชวิสัยทัศน์ที่ “ล้ำยุค” และแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงมีกระบวนการทัศนหลังสมัยใหม่นิยมอย่างเด่นชัด

ดังตัวอย่างพระราชดำรัสแนวพระราชดำริ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ที่พระราชทานไว้ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในวันพฤหัสบดีที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 ว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลัก วิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้น โดยลำดับต่อไป...”

(The Chaipattana Foundation, n.d.)

จากพระราชดำรัสเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระราชทานในปี พ.ศ. 2517 ซึ่งตรงกับ ค.ศ. 1974 นั้น เป็นช่วงเวลาที่ระบบทุนนิยม และ “ทฤษฎี การทำให้ทันสมัยอย่างตะวันตก” (Modernization theory) (Chairat Charoensin - o - larn, 2011: 65) กำลังแบ่งบานอย่างมาก มีการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาอุตสาหกรรม และการพัฒนาการเมืองในหลายประเทศ เพื่อให้ประเทศเจริญมั่งคั่งและร่ำรวย ดังนั้น แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวจึงยังไม่มีเป็นที่ยอมรับในหมู่นักเศรษฐศาสตร์ ทั้งในและต่างประเทศเท่าใดนัก ยังมีชาติตะวันตกหรือกลุ่มคนบางกลุ่มที่ยังไม่สามารถ ตีความความหมายของแนวคิดปรัชญานี้ได้ จึงเข้าใจว่าเป็นปรัชญาที่ไม่สอดคล้องกับ เศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์และค่อนข้างขัดแย้งกับเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มีใครยวสาวได้สาวเอา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมี พระราชดำริที่แตกต่างออกไป ซึ่งพระราชดำรินี้กล่าวสอดคล้องกับกระบวนทัศน์ หลังสมัยใหม่นิยม อยู่ 2 ประการ คือ

กระบวนการทัศน์หลังสมัยใหม่นิยมในพระอัจฉริยภาพของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

ประการที่หนึ่ง พระองค์ทรงให้ความหมายของคำว่า “เจริญ มั่งคั่ง ร่ำรวย” ที่สอดคล้องกับพื้นฐานของเศรษฐกิจประเทศไทยและพสกนิกรไทยในภาพรวมเป็นเบื้องต้นแล้วจึงสร้างเสริมความเจริญที่สูงขึ้นต่อไป แสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงปฏิเสธวิธีคิดเรื่อง “การยึดเหตุผลเดียวเป็นศูนย์กลาง”⁷ (Logocentrism) อย่างที่นักคิดในยุคสมัยใหม่นิยมกระทำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “การรื้อสร้างความหมาย” หรือ “การทลายกรอบ”⁸ (Deconstruction) ของฌาคส์ แดร์ริดา (Jacques Derrida) ที่เน้นความหลากหลาย⁹ (Differance) ความหมายของสัญลักษณ์ (Sign) สำหรับแดร์ริดา เมื่อกล่าวถึงการสร้างความหมายให้กับภาษา เขาเชื่อว่าไม่มีการสร้างชุดความหมายที่มีหนึ่งเดียว มีแต่การ “ชะลอ” หรือ “เลื่อน”¹⁰ ความหมายออกไป ความหมายที่สมบูรณ์เด็ดขาดหรือมีเพียงหนึ่งเดียวจึงไม่มี ความหมายจะล้าช้าไวกว่าที่ หากแต่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และบริบท และหากพิจารณาช่วงเวลาแล้ว จะเห็นว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงนำหลักการความคิดในการรื้อสร้างความหมายของความเจริญและการพัฒนา มาใช้ก่อนที่จะแนวความคิดนี้จะได้รับการยอมรับในวงวิชาการทั่วโลก

⁷Term of Kanchana Kaewthep and Somsuk Hinwiman (2010: 434)

⁸Term of Surapong Sotanasathien (2013: 370 - 380)

⁹ความหลากหลาย หรือในภาษาฝรั่งเศสเขียนว่า “différance” คำศัพท์นี้มาจากคำกริยาว่า ‘différer’ ที่แปลได้ 2 ความหมายคือ “ชะลอออกไป” และ “ทำให้แตกต่าง” คำศัพท์นี้บัญญัติครั้งแรกโดย Jacques Derrida ในการประชุมวิชาการที่สมาคมนักปรัชญาฝรั่งเศส (Société française de philosophie) เมื่อปีค.ศ. 1986

¹⁰สำหรับ ฌาคส์ แดร์ริดา (Jacques Derrida) ความหลากหลายของความหมาย ก็คือ “การสร้างความหมายที่กำลังจะกลายเป็น (เป็นการหักล้างความหมายที่ตายตัว) เป็นการหลากหลายของรูปสัญลักษณ์ให้อยู่ไกลออกไป เนื่องจากความหมายที่ดีกว่า ที่เป็นแบบฉบับนั้นไม่มี” (สำนวนแปลผู้เขียนบทความ) ต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสเขียนไว้ว่า “La différance est le devenir (lutte contre les significations figées); elle est le déplacement des signifiants qui signifient en marge puisqu’il n’y a pas de signifié transcendantal, originel et organisateur” (Guillemette et Cossette, n.d.)

ประการที่สอง พระราชดำรัสองค์ดังกล่าวมีนัยแห่งการปฏิเสธวาทกรรมองค์ความรู้เรื่องการพัฒนาที่เน้นความเจริญก้าวหน้าทางการผลิตและอุตสาหกรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อทำกำไรและเน้นการพัฒนาแบบก้าวกระโดดจากการระดมทุนหรือการสะสมแรงงาน หากแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำริว่าเมื่อมองบริบทประเทศไทยที่แต่เดิมเป็นประเทศเกษตรกรรม มาแต่โบราณ เศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ถูกสถาปนาขึ้นและถือปฏิบัติในประเทศแถบตะวันตก อาจไม่เหมาะกับพลานุภาพของพระองค์เท่าใดนัก จึงทรงมีพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น ด้วยทรงเห็นว่า ความมั่งคั่งอาจไม่จำเป็นต้องถือกำไรเป็นสำคัญ แต่ “ความพอมี พอกิน พอใช้” น่าจะเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงก่อนเป็นเบื้องต้น แล้วจึง “ค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป” ในแง่มุมนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีแนวพระราชดำริสอดคล้องกับแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์¹¹ (Michel Foucault) ที่มองว่า วาทกรรมการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ที่ถูกสถาปนาขึ้นมานั้น ได้สร้างกรอบความรู้ (Épistémè)¹² หนึ่งขึ้น นั่นคือ ระบบทุนนิยม พร้อมกับบดบัง ปิดกั้น หรือทำลายวาทกรรมอื่น ๆ ที่แตกต่างออกไป เช่น เศรษฐกิจแบบยังชีพ หรือเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม ฯลฯ ซึ่งมีหลายประเทศได้รับเอาวาทกรรมการพัฒนาดังกล่าวมาปรับใช้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศ หากแต่เมื่อเกิดวิกฤตการณ์การเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 หรือวิกฤตการณ์ต้มยำกุ้งขึ้น หลายคนเริ่มตระหนักถึงระบบทุนนิยมว่าแท้ที่จริงแล้วอาจมิได้ทำให้ร่ำรวยหรือมีความสุขอย่างยั่งยืน

แนวพระราชดำริดังกล่าวได้ตอกย้ำถึงความถูกต้องทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ เมื่อเกิดวิกฤตการณ์การเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 ขึ้น ดังปรากฏในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ในวันศุกร์ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ดังนี้

¹¹Nopphon Prachakul (2009) and Chairat Charoensin-o-larn (2011b)

¹²Term of Michel Foucault (1966, 1968)

(Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2016: 9)

ในประเทศไทย ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกนำมาบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และได้ถูกนำมาปรับใช้ในทุกภาคส่วน อีกทั้งได้มีการรณรงค์ทำความเข้าใจกับแนวปรัชญานี้อย่างกว้างขวางกลายเป็น “ศาสตร์แห่งพระราชา” พระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากเป็นที่รู้จักและประจักษ์ถึงคุณประโยชน์ไปทั่วทั้งประเทศแล้ว หลายประเทศยังน้อมนำปณิธานดังกล่าวไปปรับใช้จนก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนของประเทศนั้นในวงกว้าง อาทิ ราชอาณาจักรภูฏาน ราชอาณาจักรเลโซโท ราชอาณาจักรฮังการี ไรต์แลนด์ รัฐฉานในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา จนเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2559 นายโคฟี แอนนัน (Kofi Annan) เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ (UNDP Human Development Lifetime Achievement Award) แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ของประเทศไทย แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความสำเร็จเชิงประจักษ์ของแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจน และเมื่อวันศุกร์ที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2559 ที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations General Assembly-UNGA) ได้จัดประชุมวาระพิเศษ เพื่อสดุดีและถวายพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ยกย่องแนวทางพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงพระราชปณิธานที่จะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานับประการเพื่อประโยชน์สุขของพสกนิกรชาวไทย เหล่านี้

แสดงให้เห็นถึงพระราชวิสัยทัศน์ที่ทรงมองการณ์ไกล และได้พระราชทานให้กับปวงชนชาวไทยได้กินดีอยู่ดีอย่างยั่งยืน และสามารถรอดพ้นวิกฤติการณ์เศรษฐกิจของโลกมาได้ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้

พระราชดำรัสอีกองค์หนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงพระราชวิสัยทัศน์และพระอัจฉริยภาพที่มีนัยกระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่นิยมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรอย่างแท้จริง คือ พระราชดำรัสที่เกี่ยวกับพระราชสถานะความเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข ที่พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ในวันอาทิตย์ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2548 ความว่า

“[...] ขอเปิดเผยว่า วิจารณ์ตัวเองได้ ว่าบางทีก็อาจจะผิด แต่ให้รู้ว่ามี ถ้าเขาบอกว่าวิจารณ์พระเจ้าอยู่หัวว่าผิด จันขอทราบว่ามีผิดตรงไหน ถ้าไม่ทราบ เตือนร้อน ฉะนั้นก็บอกว่าการวิจารณ์เรียกว่าละเมิดพระมหากษัตริย์ ให้ละเมิดได้ แต่ถ้าเขาละเมิดผิด เขาก็ถูกประชาชนบอมบ์ คือเป็นเรื่องของขอให้รู้ว่าเขาวิจารณ์อะไร ถ้าเขาวิจารณ์ถูกไม่ว่า แต่ถ้าเขาวิจารณ์ผิด ไม่ดี แต่ถ้าเมื่อบอกไม่ให้วิจารณ์ ละเมิดไม่ได้ เพราะรัฐธรรมนูญว่าอย่างนั้น ลงท้ายพระมหากษัตริย์ก็เลยลำบาก อยู่ในฐานะลำบาก ก็แสดงให้เห็นว่าถ้าไม่ให้วิจารณ์ ก็หมายความว่าพระเจ้าอยู่หัว ไม่ต้องวิจารณ์ ต้องละเมิด แล้วไม่ให้ละเมิดพระเจ้าอยู่หัวเสีย พระเจ้าอยู่หัวเป็นคนไม่ดี ซึ่งถ้าคนไทยด้วยกัน คือหนึ่งไม่กล้า สองเอ็นดูพระเจ้าอยู่หัว ไม่อยากละเมิด แต่มีชาวต่างประเทศมีบ่อย ๆ ละเมิดพระเจ้าอยู่หัว ละเมิดเดอะคิง แล้วเขาก็หัวเราะเยาะว่าเดอะคิงของไทยแลนด์ เดอะคิงของยู พวกคนไทยทั้งหลาย เป็นคนแยะละเมิดไม่ได้ ในที่สุด ถ้าละเมิดไม่ได้ ก็เป็นคนที่ไม่เสีย ฉะนั้นก็บางโอกาสขอให้ละเมิด จะได้อีกกัน ว่าใครดี ใครไม่ดี [...]”

(Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2005)

กระบวนการทัศน์หลังสมัยใหม่นิยมในพระอัจฉริยภาพของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

พระราชดำรัสข้างต้นแสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงปฏิเสธประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 ที่บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปี ถึง 15 ปี” (Department of Legal Counsel, Ministry of Interior, n.d.) และทรงปฏิเสธความเชื่อดั้งเดิมที่เชื่อว่าพระมหากษัตริย์เป็น “เทวราชา” ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ตามคติความเชื่อของคนไทยที่สืบทอดกันมาช้านาน อีกทั้ง รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้พระราชสถานะขององค์พระมหากษัตริย์ทรงอยู่เหนือการเมือง จะไม่ทรงกระทำการใดทางการเมืองด้วยพระองค์เอง แม้แต่อำนาจอภิไธยที่สูงที่สุด การทรงลงพระปรมาภิไธยจะกระทำผ่านบุคคลที่ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการพระมหากษัตริย์ ดังนั้น พระมหากษัตริย์จะทรงกระทำผิดมิได้ (The King can do no wrong) (Pramuan Rutchanaseri, 2005) หากแต่พระองค์ทรงแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงเป็นประมุขของรัฐที่มีพระราชสถานะเท่าเทียมกันกับพลกนิกรของพระองค์ พระองค์ทรงปฏิเสธความเป็นองค์อธิปัตย์หรือความเป็นอัตบุคคล (Subject) ที่หมายถึงพระองค์ทรงมีอำนาจล้นพ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ที่ไม่เชื่อในอำนาจของอัตบุคคลหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังข้อความที่กล่าวว่า “อัตบุคคลตายแล้ว” (The Subject is dead) (as cited in Anan Ganjanapan, 2012: 93) หากแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชวิสัยทัศน์เป็นประชาธิปไตยตามกระบวนการทัศน์หลังสมัยใหม่นิยม¹³ ที่ทรงเชื่อในหลักการกระจายอำนาจอย่างมีเอกภาพ ให้มีเอกภาพในความหลากหลาย (Unity in diversity) และความหลากหลายในเอกภาพ (Diversity in unity) (Keerati Boonjua, 2002: 69) พระองค์ทรงมีพระราชดำริในการใช้พระราชอำนาจของพระองค์ในลักษณะกระจายออกจากพระองค์สู่พลกนิกร ซึ่งเป็นการใช้พระราชอำนาจแบบปกครองจิตวิญญาณของประชาชนมากกว่าจะใช้องค์ความรู้ทางกฎหมายที่ถูกสถาปนาขึ้นในประมวลกฎหมายอาญาดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว การเมืองประชาธิปไตยในลักษณะนี้จึงไม่เป็นไปตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

¹³Prayote Songklin (2017) เรียกว่า “ปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่” (Postmodern Political Philosophy) ที่ถือว่าเป็นปรัชญายุคที่ 4 ของการเมือง

หากแต่เป็นลักษณะการเมืองที่ให้โอกาสหรืออำนาจกับการเห็นแย้งหรือไม่เห็นด้วย แต่อยู่ภายใต้ของเหตุผลและความถูกต้อง ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ถ้าเขาวิจารณ์ถูก ไม่ว่า” หรือ “บางโอกาสขอให้ละเมิด จะได้รู้กัน ว่าใครดี ใครไม่ดี” พระราชวิสัยทัศน์ในลักษณะนี้ ฌาคส์ ร็องซีแยร์ (Jacques Rancière) (1998, as cited in Prayote Songklin, 2017: 315 and Chairat Charoensin-o-larn, 2010: 63 - 78) เรียกว่า “สุนทรียศาสตร์การเมือง” (Aesthetics of politics) เป็นลักษณะ “การนำส่วนที่ไม่มีความสัมพันธ์ให้เข้ามามีความสัมพันธ์กัน พร้อมกับเปิดพื้นที่ให้กับสิ่งที่ไม่มีพื้นที่”¹⁴ (Rancière, 1998: 89 as cited in Chairat Charoensin-o-larn, 2010: 57) พระองค์ทรงมีพระราชวิสัยทัศน์ประชาธิปไตยของความเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยทรงอาศัยหลักธรรมะ ด้วยความเมตตา และด้วยความสัมพันธ์ที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน นับว่าเป็นพระอัจฉริยภาพและพระราชวิสัยทัศน์ในการปกครองแบบ “ธรรมราชา” อย่างแท้จริง

พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” : การผสมผสานสัมพันธ์ธรา¹⁵ ที่ลงตัว

พระอัจฉริยภาพทางด้านภาษาและวรรณศิลป์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ก็ทรงฉายชัดเป็นที่ประจักษ์แก่อาณาประชาราษฎร์ด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากพระราชนิพนธ์แปลหรือพระราชนิพนธ์ผลงานวรรณกรรม ได้แก่ พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” (พ.ศ. 2539) และพระราชนิพนธ์เรื่อง “ทองแดง” (พ.ศ. 2545)

พระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก” เป็นผลงานวรรณกรรมพระราชนิพนธ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรง “รัก” มาก ดังพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะศิลปินและคณะสื่อมวลชนที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2539 ว่า

¹⁴ภาษาอังกฤษเขียนไว้ว่า “[...] to bring the nonrelationship into relationship and give place to the nonplace”

¹⁵Maingueneau (2002) ได้แบ่งกลวิธีการนำตัวบทหนึ่งมาใส่ไว้ในอีกตัวบทหนึ่งเป็น 2 แบบ ได้แก่ สัมพันธบทแบบวาทกรรมประเภทเดียวกัน (Intertextualité/Intertexte) และสัมพันธบทที่สัมพันธ์กับวาทกรรมที่ต่างประเภทกัน (Interdiscursivité/Interdiscours) ซึ่งผู้เขียนบทความแปลเป็นภาษาไทยว่า “สัมพันธบท” และ “สัมพันธสาร” ตามลำดับ (Tissawas Thumrongsanta, 2016)

กระบวนการทัศน์หลังสมัยใหม่นิยมในพระอัจฉริยภาพของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

“หนังสือเล่มนี้รับรองได้ว่าเป็นหนังสือที่ไม่มีที่เทียม
ต้องอวดเสียหน่อยว่าไม่มีที่เทียม ท่านผู้ที่เป็นศิลปิน ผู้ที่เป็นกรรมการ
และผู้ที่ยื่นสนับสนุน ย่อมจะทราบดีว่างานที่เราทำนั้นคุ้มแค่ไหน ต้องขอ
ท่านทั้งหลายทุกคนที่มาชุมนุมกันในวันนี้ เพื่อที่จะรับรู้หนังสือเล่มนี้ขึ้น
แล้ว ที่ต้องขอใจเพราะว่า หนังสือนี้เป็นที่รักของข้าพเจ้าเอง เป็นสิ่งที่
เห็นว่ามีค่าสำคัญ เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์กับทุกคน และเป็นประโยชน์
กับประชาชนทั้งไทยและเทศ”

(Amarinbooks Team, 2017)

สืบเนื่องจากเมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
บรมนาถบพิตร ได้ทรงสดับพระธรรมเทศนาจากสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (วิน ธรรมสาล์)
วัตรสมาธิกรรม ในปี พ.ศ. 2520 ตอนพระมหาชนกเสด็จทอดพระเนตรต้นมะม่วงในอุทยาน
ของกรุงมิลลา และทรงพบว่า มีต้นมะม่วง 2 ต้น ที่มีลักษณะแตกต่างกัน ต้นหนึ่งมีผล อีกต้น
ไม่มีผล พระมหาชนกทรงลี้มลองรสชาติอันโอชาของผลมะม่วงจากต้นที่มีผล และ
เสด็จทอดพระเนตรอุทยานโดยรอบ ปรากฏว่า ต้นมะม่วงที่มีผลและมีรสเลิศนั้น ได้ถูก
ข้าราชการบริพารตั้งทิ้งจนโคนลง ด้วยหมายจะลี้มรสผลมะม่วง ส่วนต้นที่ไม่มีผล ยังตั้งตระหง่านอยู่
แสดงให้เห็นว่าสิ่งใดมีค่าจะเป็นเป้าให้อยู่อย่างและจะเป็นอันตรายในหมู่ผู้ขาดปัญญา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงสนพระราชหฤทัย
ในชาตกเรื่องนี้ จึงได้ทรงศึกษาชาตกเรื่อง พระมหาชนก จากพระไตรปิฎกเพิ่มเติม และ
ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ขึ้นมาใหม่ โดยทรงอาศัยกระบวนการ 3 ประการ ได้แก่

1. ทรง “ตีความ” (Interpretation) ตามแก่นเรื่องหลักของชาตก คือ
“ความเพียร” ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 28 พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 20 ขุททกนิกายชาตก
ภาค 2 กล่าวคือ ตลอดทั้งพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
บรมนาถบพิตร ทรงรักษาเนื้อหาตามต้นฉบับ ทรงรักษาโครงเรื่องตามชาตก คือ
1) สงครามระหว่างพระอริราชชนก พระบิดาของมหาชนกโพธิสัตว์กับพระโปลงชนก
พระอนุชาซึ่งเป็นอุปราช จากคำุแห่ของอำมาตย์ผู้คิดคดทรยศต่อราชบัลลังก์ 2) การกำเนิด
มหาชนกโพธิสัตว์ 3) การเดินทางของมหาชนกโพธิสัตว์สู่เมืองมิลลาเพื่อชิงบัลลังก์ และ
4) การครองราชย์และปกครองบ้านเมือง ในโครงเรื่องที่ 3 นั้น มหาชนกโพธิสัตว์ได้แสดงให้เห็น

เห็นถึงความเพียร ด้วยจะต้องว่ายน้ำอยู่กลางมหาสมุทร 7 วัน 7 คืน อย่างไม่ย่อท้อ โดยไม่หวั่นต่อคำปราชญ์ของนางมณีเมขลา และไม่ร้องขอความช่วยเหลือต่อนางมณีเมขลา ดังความว่า “บุคคลเมื่อกระทำความเพียร แม้จะตายก็ชื่อว่า ไม่เป็นหนี้ในระหว่างหมู่ญาติ เทวดา และบิดามารดา อนึ่ง บุคคลเมื่อทำกิจอย่างลูกผู้ชายย่อมไม่เดือดร้อนในภายหลัง” (Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2016: 79) ซึ่งตรงกับความจริงและคาถาตามพระไตรปิฎก (Chinwonsiriwathana, Thai Supreme Patriarch, 1989: 48 - 49) พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงใช้วิธีการเล่าละเอียดแบบดูละคร¹⁶ (Scene) โดยทรงบรรยายฉากและพรรณนาเหตุการณ์ตอนที่มหาชนโพธิสัตว์วิสาสะกับนางมณีเมขลาให้ผู้อ่านได้รู้และติดตามพฤติกรรมของมหาชนโพธิสัตว์อย่างใกล้ชิดตามต้นฉบับเดิมในชาดก คือตั้งแต่บทที่ 17 ถึง บทที่ 27 (Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2016: 50 – 99)

2. ทรง “เลียนแบบ” (Imitation) สาร โดยการสร้างตัวบทใหม่ที่สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร จะทรงดัดแปลงบางส่วนของสารต้นฉบับ หากแต่เป็น “การดัดแปลงแบบละม้ายคล้ายต้นฉบับ” ซึ่งการดัดแปลงแบบนี้จะเป็นการสร้างสรรค์แบบเน้นความสัมพันธ์ของทั้งตัวผลงานวรรณกรรมต้นฉบับเดิมและวรรณกรรมที่ทรงสร้างสรรค์ใหม่ พบ 2 ลักษณะสำคัญ คือ

1) ทรงตัดทอนเนื้อเรื่องให้สั้นกระชับ โดยละการไขปริศนาที่พระโพลชนกได้ทรงตั้งไว้ก่อนสวรรคตให้กับบัณฑิตผู้ที่ปรารถนาในบัลลังก์เมืองมิถิลาและอภิเษกสมรสกับพระนางสิวลี พระราชธิดา ซึ่งได้แก่ ห้วนอนแห่งบัลลังก์สีเหลี่ยม ขุมทรัพย์สิบหกแห่ง และการยกสหัสสถามณ ในชาดกเรื่อง พระมหาชนก จะใส่รายละเอียดการไขปริศนาไว้อย่างละเอียด¹⁷ หากแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชนิพนธ์ว่า “[...] พระมหาสัตว์สามารถไขอุทธานปัญหาของพระโพลชนกราชทั้งสิ้นแล้วตรัสถามว่า ปัญหาอื่นอะไรยังมีอีกหรือไม่ อนาคตทั้งหลายพูดว่าไม่มีแล้วพระเจ้าข้า [...]”

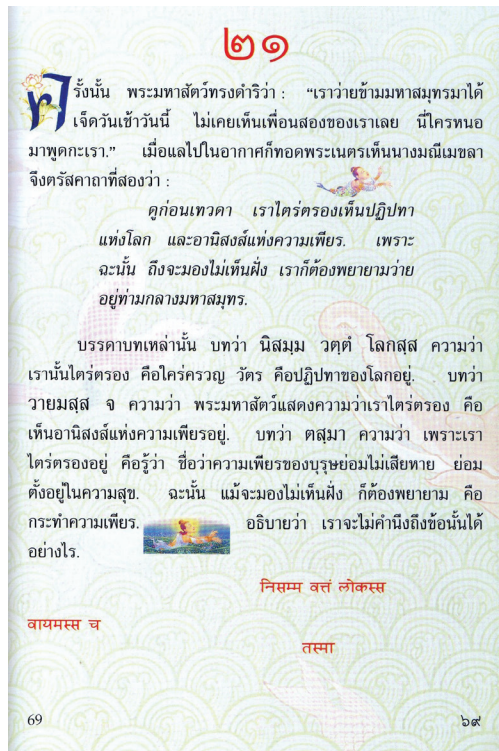
¹⁶Genette (as cited in Irawadee Tailangka, 2006: 10) อธิบายว่า “เป็นการบรรยายอย่างละเอียด ลักษณะเช่นนี้ เวลาที่ใช้อ่านกับเวลาที่เล่าในเรื่องจะพอ ๆ กัน เช่น ฉากบทสนทนาหรือฉากแสดงการกระทำของตัวละคร”

¹⁷Chinwonsiriwathana, Thai Supreme Patriarch. (1989)

กระบวนการทัศน์หลังสมัยใหม่นิยมในพระอัจฉริยภาพของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

(Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2016: 108) และทรงสรุปบทสรุปทั้ง 16 แห่งไว้เท่า่นั้น (Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2016: 103) เพื่อให้เนื้อเรื่องดำเนินอย่างรวดเร็ว แม้ว่าในตอนไซปริศนาจะแสดงให้เห็นถึงปัญหาของมหาชนโพธิสัตว์ หากแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรอาจทรงมีพระราชประสงค์ที่จะแปลงสารเรื่องการใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาในตอนท้ายเรื่องแทน

2) ทรงพระราชนิพนธ์เป็น 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาบาลี และทรงพระอักษรเทวนาครีกำกับคาถาภาษาบาลีนั้นไว้ด้วย

ภาพที่ 4 : จากหนังสือ พระราชนิพนธ์ พระมหาชนก

(Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2016: 69)

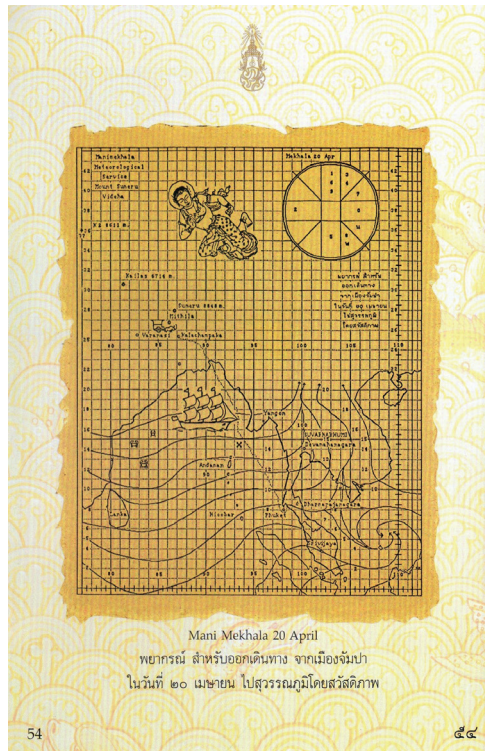
3. ทรง “แปลงสาร” (Transposition)¹⁸ จากชาตกรเรื่อง *พระมหาชน* ที่ถูกเล่าโดยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อให้กลายเป็นผลงานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าเหมาะแก่กาลสมัยในปัจจุบัน กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรง “แปลงสาร” เพื่อสร้างสรรค์ผลงานแบบใหม่ หรือที่ Bazin เรียกว่า “การดัดแปลงเพื่อสร้างสุนทรียภาพแบบใหม่” (as cited in Tissawas Thumrongsanta, 2017: 157) โดยทรงนำตัวบทดั้งเดิมมาเปลี่ยนแปลงบางแง่มุมเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและยังประโยชน์แก่ผู้รับสารได้ในวงกว้าง ซึ่งการดัดแปลงสารในพระราชนิพนธ์ปรากฏอยู่ 2 ลักษณะ ได้แก่

1) การแยกตัวออกจากต้นฉบับเดิม พร้อมใส่พระราชดำริส่วนพระองค์เพิ่มเติมลงในเนื้อเรื่อง *“พระมหาชน”* ซึ่งการดัดแปลงนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงจากต้นฉบับวรรณกรรมเดิม ดังจะเห็นได้จากทรงใช้ตัวบทอื่นใส่เพิ่มเติมไปในเนื้อเรื่องเป็นการสร้างสัมพันธ์สาร (interdiscursivity) ภายในเนื้อเรื่อง ตัวบทดังกล่าวเป็นตัวบทที่เป็นหลักวิชาการปัจจุบัน ได้แก่ “หลักการทำแผนที่” (Cartology) “ความรู้ทางอุตุนิยมวิทยา” (Meteorology) “ความรู้ทางด้านโหราศาสตร์” (Astrology) (Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2016: 54 - 57) ซึ่งตัวบท 3 ตัวบทนี้จะถูกสอดแทรกมาในตอนที่เราของมหาชนโพธิสัตว์อภัยปางกลางทะเล และมหาชนโพธิสัตว์จะต้องว่ายน้ำเพื่อเข้าสู่ฝั่ง การที่ทรงใส่รูปภาพแผนที่ที่ทรงประดิษฐ์ขึ้นจากคอมพิวเตอร์ด้วยทรงมีพระราชประสงค์แสดงให้เห็นว่า การเดินทางของมหาชนโพธิสัตว์ในแดนสุวรรณภูมินี้เป็นจริงได้ นอกจากนั้น พระองค์ยังทรงพยากรณ์อากาศไว้ตามวันและเวลาที่จะเกิดพายุใหญ่ ซึ่งก็คือฤดูมรสุมในมหาสมุทรอินเดีย ทำให้เรื่องราวการเดินทางและการว่ายน้ำของมหาชนโพธิสัตว์นั้นดูเสมือนเป็นจริงอย่างมากและสามารถเกิดขึ้นได้ และทรงพยากรณ์ด้วยหลักโหราศาสตร์ว่าหากมหาชนโพธิสัตว์ออกเดินทางโดยทางเรือในวันที่ 20 เมษายน ก็จะไม่ประสบเหตุเรือแตก แต่การเดินทางเมื่อวันที่ 24 เมษายน

¹⁸ คำศัพท์นี้เป็นคำอนุพันธ์ของกริยา transposer ซึ่งผู้เขียนบทความให้ความหมายคำว่า “แปลงสาร” คือ การ “จัดวางเรื่องราวของเรื่องที่แต่งขึ้นหรือเค้าโครงเรื่องวรรณกรรมในฉากใหม่หรือบริบทใหม่” (Tissawas Thumrongsanta, 2017: 157)

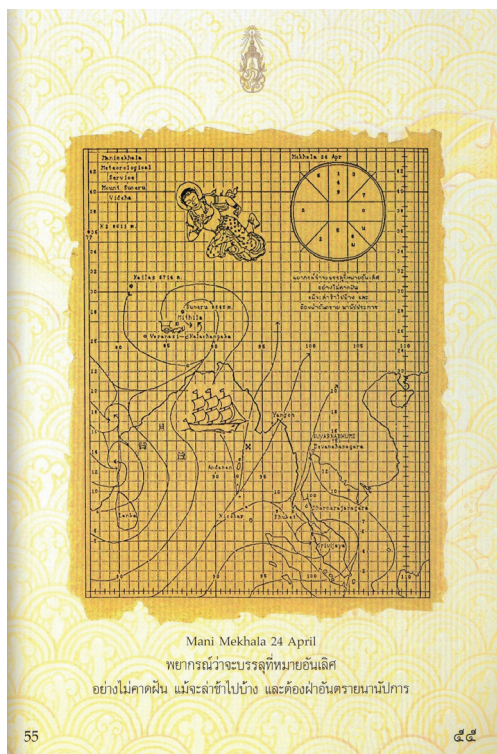
กระบวนการทัศน์หลังสมัยใหม่นิยมในพระอัจฉริยภาพของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงคำนวณแล้วว่า จะต้องประสบกับพายุจึงทำให้การเดินทางมีอุปสรรค ต้องฝ่าฟันอันตราย แต่จะไปถึงจุดหมายได้ การที่พระองค์ทรงคำนวณเวลาและพยากรณ์อากาศไว้เช่นนี้เป็นกลวิธีทำให้เนื้อเรื่องใกล้เคียงความเป็นจริง ดังนั้น ความวิริยะของมหาชนกโพธิสัตว์ที่ลอยคอในทะเล 7 วัน 7 คืนก็เป็นเรื่องที่น่าไปปฏิบัติได้ไม่ใช่เรื่องอภินิหารแต่อย่างใด โดยนัยนี้ แสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงสลายเส้นแบ่งระหว่าง “ความคลุมเครือ” ในเรื่องเล่าของชาดกกับ “เรื่องที่เป็นจริง” ตามหลักวิทยาศาสตร์

ภาพที่ 5 : จากหนังสือ พระราชนิพนธ์ พระมหาชนก

(Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2016: 54)

ภาพที่ 6 : จากหนังสือ พระราชนิพนธ์ พระมหาชนก

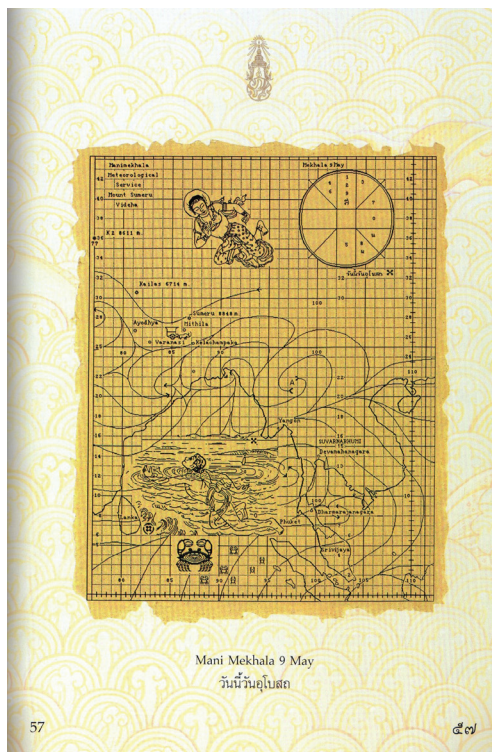
(Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2016: 55)

กระบวนการทัศน์หลังสมัยใหม่นิยมในพระอัจฉริยภาพของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

ภาพที่ 7 : จากหนังสือ พระราชนิพนธ์ พระมหาชนก

(Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2016: 56)

ภาพที่ 8 : จากหนังสือ พระราชนิพนธ์ พระมหาชนิก

(Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2016: 57)

กระบวนการทัศน์หลังสมัยใหม่นิยมในพระอัจฉริยภาพของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

ตัวบทสุดท้ายที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงแทรกเข้ามาได้อย่างสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง คือ “หลักเศรษฐศาสตร์การเกษตร” (Agricultural Economics) ของการฟื้นฟูต้นมะม่วง 9 วิธี ได้แก่ เพาะเมล็ดมะม่วง ถนอมรากที่ยังมีอยู่ให้ งอกใหม่ ปักชำกิ่งที่เหมาะสมแก่การปักชำ เอากิ่งดีมาเสียบยอดกิ่งของต้นที่ไม่มีผลให้มีผล เอาตามต่อกิ่งของอีกต้น เอากิ่งมาทาบกิ่ง ตอนกิ่งให้ออกราก รมควั่นต้นที่ไม่มีผลให้ออกผล และทำชีวธาตุสังเคราะห์ (Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2016: 132) ซึ่งหลักการทั้งหมดนี้ได้ทรงแทรกเข้ามาในโครงเรื่องย่อย เพื่อแสดงให้เห็นถึง “ปัญญา” ของพระมหากษัตริย์ คือ หลังจากที่มีมหาชนโพธิสัตว์ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์แห่งเมืองมิลิกา ได้เสด็จทอดพระเนตรในอุทยาน ทรงเห็นต้นมะม่วง 2 ต้น ต้นหนึ่งมีผล อีกต้นไม่มีผล พระมหากษัตริย์ทรงลี้มลองรสชาติอันโอชาของผลมะม่วงจากต้นที่มีผล และเสด็จ ทอดพระเนตรอุทยานโดยรอบ ปรากฏว่า ต้นมะม่วงที่มีผลและมีรสเลิศนั้น ได้ถูกข้าราชการบริหาร และประชาชนดั่งทั้งจนโค่นลง ด้วยหมายจะลี้มรสผลมะม่วง ส่วนต้นที่ไม่มีผล ยังตั้ง ตระหง่านอยู่ แสดงให้เห็นว่าสิ่งใดมีค่าจะเป็นเป้าให้อยู่อย่างและจะเป็นอันตรายในหมู่ ผู้ขาดปัญญา แม้พระองค์จะสังเวชใจ แต่ก็มีดำริที่จะฟื้นฟูต้นมะม่วงตามหลักการทาง เกษตรที่ปรับใช้ได้จริง การแทรกหลักการฟื้นฟูต้นมะม่วงเข้ามานั้นเพื่อแทนที่เนื้อเรื่องใน ชาดกที่พระมหากษัตริย์ได้ใช้ปัญญาไขปริศนา 16 ข้อของพระโพลชนก่อนจะขึ้นครองราชย์ เป็นกษัตริย์เมืองมิลิกา หากแต่การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาฟื้นฟูต้นมะม่วงมี “ความเป็นจริง” และ “ความเป็นวิทยาศาสตร์” มากกว่าในชาดก และเป็นพระราชประสงค์ที่ปรารถนาให้ พระมหากษัตริย์ทรงแก้ไขการขาดปัญญาของเหล่าข้าราชการบริหารและไพร่ฟ้าประชาชน และ การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาก็สอดคล้องกับแนวพระราชดำริทางการเกษตร หลายพันโครงการ

2) ทรงเปลี่ยนแปลงตอนจบของเนื้อเรื่อง โดยทรงเพิ่มเนื้อหาที่เป็นประเด็นใหม่ จากที่พระมหากษัตริย์หลังจากเป็นกษัตริย์เมืองมิลิกาทรงเปื้อนหนายทางโลก หมายจะ ออกบวช เพื่อบรรลุนิพพานและโพธิญาณ ก็ทรงเปลี่ยนให้พระมหากษัตริย์ทำนุบำรุงบ้านเมือง เพื่อประโยชน์สุขแก่อาณาประชาราษฎร์ ทรงดัดแปลงให้พระมหากษัตริย์กลายเป็น “กษัตริย์ ทางโลกีย์” มากกว่า “กษัตริย์ทางโลกิยะ หรือทางจิตวิญญาณ” ในแบบที่ปรากฏในชาดก ด้วยทรงเห็นว่า การที่พระมหากษัตริย์จะเสด็จออกทรงแสวงหาวิโมกขธรรม ยังไม่ถึงวาระอันสมควร

เพราะว่ายังไม่ได้ทรงสร้างความเจริญแก่เมืองมิลลาครบถ้วน ดังที่พระมหากษัตริย์ได้ปรารภว่า “นับแต่อุปราช จนถึงคนรักษาช้างคนรักษาม้า และนับแต่คนรักษาม้าจนถึงอุปราช และโดยเฉพาะเหล่าอมาตย์ ล้วนจาริกในโมหภูมิทั้งนั้น พวกนี้ขาดทั้งความรู้วิชาการ ทั้งความรู้ทั่วไป คือความสำนึกธรรมดา : พวกนี้ไม่รู้แม้ประโยชน์ส่วนตน พวกนี้ชอบผลมะม่วง แต่ก็ทำลายต้นมะม่วง” (Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2016: 140) ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการหรือสร้างความหมายของการแสวงหาปัญญาของพระมหากษัตริย์ และทรงสร้างความหมายใหม่ (Reconstruct) ขึ้นมา ด้วยการให้พระมหากษัตริย์มีดำริอย่างแน่วแน่ที่จะช่วยให้ข้าราชการบริหารและไพร่ฟ้าของพระองค์เกิดปัญญาด้วยการให้ความรู้เรื่องการอนุบาลต้นมะม่วงตามวิธีสมัยใหม่แก่วิธีดั้งเดิมที่ว่า “[...] ก่อนอื่นเราต้องหาทางฟื้นฟูดต้นมะม่วงที่มีผล.” (Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2016: 129) และตั้งสถาบันการศึกษาขึ้นมา ดังความว่า “[...] เทวดากล่าวชี้ว่าพระองค์จะยังข้ามรรคาแห่งความสุขไม่ได้ หากไม่ได้กล่าวธรรมให้สาธุชนได้สดับ.” (Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2016: 129)

นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชประสงค์นำเสนอภาพจิตรกรรมไทยแบบร่วมสมัยเพื่อเป็นภาพประกอบในหนังสือพระราชนิพนธ์ “พระมหากษัตริย์” ให้มีความงดงามวิจิตรสมบูรณ์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ศิลปินร่วมสมัยชั้นนำของไทยจำนวน 8 คนร่วมสร้างสรรค์จิตรกรรมอันทรงคุณค่าวาดภาพประกอบ (Illustration) และทรงมีพระราชวินิจฉัยรูปภาพประกอบนั้นทุกภาพ ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าพระองค์ทรงทำให้พระราชนิพนธ์น่าสนใจหรือโดดเด่นขึ้น (Chutima Suwanaperm, 2016)

กระบวนการทัศน์หลังสมัยใหม่นิยมในพระอัจฉริยภาพของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงอ่านชาดกเรื่อง พระมหาชนก ในฐานะ “ตัวบทแบบเปิด” (Writery text)¹⁹ (Barthes 1970: 10 - 11) ที่ซึ่งผู้อ่านเป็นผู้กระทำ (Active reader) กับตัวบทนั้น Barthes (1984: 73) ย้ำว่า “ตัวบทมีความเป็นพหุลักษณะ [...] มิใช่การมารวมตัวกันของความหมาย แต่เป็นทางผ่านหรือการตัดผ่านของความหมาย และไม่ได้มาจากการตีความความหมาย แต่ความหมายจะเกิดจากการระเบิดออกหรือการกระจายตัว”²⁰ [สำนวนแปลผู้เขียนบทความ] การอ่านในลักษณะนี้ จะเชื่อว่าความหมายในตัวบทนั้นเกี่ยวพันกับโครงสร้างภายนอก โดยเฉพาะกระบวนการทางสังคมของผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมในการสร้างความหมายให้กับตัวบทได้ ซึ่งถือเป็นลักษณะการอ่านแบบหลังสมัยใหม่นิยมอย่างแท้จริง เมื่อเป็นดังนั้น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร จึงทรงสามารถเปลี่ยนแปลงตอนจบของเนื้อเรื่องเพื่อสร้างความหมายใหม่ในสอดคล้องกับบริบททางสังคมของไทยที่พระมหากษัตริย์ทรงดำรงพระราชสถานะ “ธรรมราชา” ที่ทรงคอยบำบัดทุกข์บำรุงให้กับอาณาประชาราษฎร์ และทรงหมายพระราชหฤทัยให้ผู้อ่านทุกคนเป็นดังพระมหาชนกที่มีทั้งความเพียรและมีทั้งปัญญาเพื่อจะนำพาบ้านเมืองให้เจริญมั่นคงถาวรสืบไป

บทสรุป

พระอัจฉริยภาพในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ไม่เพียงแต่เป็นที่ประจักษ์ชัดแก่ไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร์ไทย หากแต่ก็เป็นที่ยอมรับไปทั่วโลก พระอัจฉริยภาพด้านทัศนศิลป์ แสดงให้เห็นถึงพระวิสัยทัศน์ที่ล้ำยุคด้วยพระอัจฉริยภาพดังกล่าวสอดคล้องกับกระบวนการทัศน์หลังสมัยใหม่นิยมที่เฟื่องบ่งบานในทวีปยุโรปโดยนักคิดและนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส หากแต่จะเห็นว่าพระองค์ทรงนำมา

¹⁹ตามแนวคิดของโรลด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) แบ่งตัวบท (Texte) ออกเป็น 2 ประเภท คือ ตัวบทแบบปิด (Texte lisible หรือ Readery text) และตัวบทแบบเปิด (Texte scriptible หรือ Writery text) (Tissawas Thumrongsanta, 2017: 51-52)

²⁰ต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสเขียนไว้ว่า “Le Texte est pluriel. [...] Le Texte n'est pas coexistence de sens, mais passage, traversée ; il ne peut donc relever d'une interprétation, même libérale, mais d'une explosion, d'une dissémination”

ปรับใช้ในภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ก่อนที่กระบวนทัศน์นี้จะแพร่หลายในประเทศไทย พระองค์ทรงเป็นแบบอย่างให้ศิลปินทั้งหลายในยุคต่อมาได้สร้างสรรค์ผลงานอย่างอิสระ แสดงถึงจิตวิญญาณของตนเองออกมาให้มากที่สุดเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้เสพงานศิลปะนั้น

พระราชดำรัสที่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็แสดงให้เห็นถึงพระราชวิสัยทัศน์ ในการนำพาประเทศไทยให้เจริญและมั่นคงแบบยั่งยืน อย่างไรก็ตาม พระองค์ได้ ทรงคัดค้านกระบวนทัศน์สมัยใหม่นิยมที่เน้นเรื่องของระบบทุนนิยมในยุคโลกาภิวัตน์เสียทีเดียว หากแต่พระองค์ทรงเสนอทางเลือกโดยพระราชทานปรัชญาอันทรงคุณค่าให้พสกนิกรของ พระองค์ นั่นคือ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อนำไปปรับใช้ตามบริบทที่เหมาะสม และพระราชดำรัสที่เกี่ยวกับพระราชอำนาจและพระราชสถานะของพระองค์ในฐานะ ประมุขของประเทศ ภายใต้รัฐธรรมนูญ พระองค์ก็ทรงปฏิเสธพระราชอำนาจที่ผู้ใด จะละเมิดมิได้ให้พระองค์ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ชัดถึง พระราชวิสัยทัศน์ของ “กษัตริย์รัฐธรรมนูญ” และ “กษัตริย์นักประชาธิปไตย” อย่างแท้จริง

พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” ก็ถือเป็นผลงานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่า อย่างยิ่ง ด้วยผู้อ่านจะสามารถประจักษ์ถึงพระอัจฉริยภาพด้านวรรณศิลป์ของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ทรงรังสรรค์ผลงาน วรรณกรรมที่มีลักษณะผสมผสานกันอย่างกลมกลืนสอดคล้องกับกระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่นิยม อีกทั้งยังประโยชน์ให้ผู้อ่านในกาลสมัยปัจจุบัน ที่จะนำสารจากพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ไป ปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ในกิจการงาน โดยเฉพาะในเรื่อง “ความเพียร” ซึ่งเป็นหัวใจ สำคัญของพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ ในทางที่ถูกต้องเพื่อบรรลุเป้าหมาย ดังที่พระมหาชนก ทรงสละหนทางแห่งธรรมเพื่อบรรลุโพธิญาณ หากแต่ทรงเลือกจะทำนุบำรุงบ้านเมืองและ ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินให้มีวิชาและสัมมาทิฐิตามครรลองที่ถูกต้อง ดังพระราชปรารภใน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ว่า

“ขอจงมีความเพียรที่บริสุทธิ์ ปัญญาที่เฉียบแหลม กำลังกายที่สมบูรณ์”

ส่วนภาษาอังกฤษแปลไว้ว่า “The Text is plural. [...] The Text is not a co-existence of meaning but a passage, an overcrossing ; thus it answers not to an interpretation, even a liberal one, but to an explosion, a dissemination”. (Barthes, 1977: 159)

References

- Amarinbooks Team. (2017). *King's books*. [Online]. Retrieved from <http://www.amarinbooks.com/หนังสือของพ่อ>. [2017, October 13]. (In Thai)
- Anan Ganjanapan. (2012). *Think like Michel Foucault*. Critical Thinking (2nd ed.). Chiang Mai: Chiang Mai University Press. (In Thai)
- Barthes, R. (1970). *S/Z*. Paris: Seuil.
- _____. (1977). From Work to Text. *Image Music Text*. Translated by Stephen Heath. London: Fontana Press.
- _____. (1984). De l'œuvre au texte. *Le Bruissement de la langue: Essais Critiques (IV)*, 69-77. Paris: Seuil.
- Bhumibol Adulyadej, His Majesty King. (2005). *Royal Words on 4 December 2005*. [Online]. Retrieved from <http://kanchanapisek.or.th/speeches/2005/1204.th.html> [2017, October 13]. (In Thai)
- _____. (2016). *Mahajanaka* (7th ed.). Bangkok: Amarin Printing And Publishing. (In Thai and English)
- _____. (2016). *The Guidance of His Majesty the King about Sufficiency Economy* (13th ed.). Bangkok: Bangkok Printing House 2008. (In Thai)
- Chairat Charoensin-o-larn. (2010). *Jacques Rancière's Political Conception. Politic of Aesthetics/Poem of Knowledge*. Bangkok: Sommuti. (In Thai)
- _____. (2011). *Discourse. Development. Power. Knowledge. Truth. Identity and Otherness* (5th ed.). Bangkok: Wiphasa. (In Thai)
- _____. (2011). *Introducing Post Structuralism*. Bangkok: Sommuti. (In Thai)
- _____. (2012). *Semiology. Structuralism. Post-structuralism with Political Sciences* (2nd ed.). Bangkok: Wiphasa. (In Thai)

- Chinwonsiriwathana, Thai Supreme Patriarch. (1989). *Mahanipata Jataka, vol.1*. Bangkok: Royal Thai Armed Forces Headquarters Printing. (In Thai)
- Chutima Suwanaperm. (2016). "Gift" from His Majesty King Bhumibol – Royal Paintings "The story of Mahajanaka", *Royal Materpiece of Thailand*. [Online]. Retrieved from <https://www.posttoday.com/analysis/report/462542> [2017, October 24]. (In Thai)
- Department of Legal Counsel, Ministry of Interior. (n.d.). *Law of Lèse majesté in Thailand*. [Online] Retrieved from http://human.psu.ac.th/Text_botkham/lese%20majesty%20law%202.pdf [2017, October 13]. (In Thai)
- Guillemette L. et Cossette, J. (n.d.). *Déconstruction et différence*. [Online]. Retrieved from <http://www.signosemio.com/derrida/deconstruction-et-difference.asp> [2017, October 13].
- Irawadee Tailangka. (2006). *Sciences and Arts for Telling the Story* (2nd ed.). Bangkok: Kasetsart University Press. (In Thai)
- Kanchana Kaewthep and Somsuk Hinwiman. (2010). *Political Economic Theories with Communication Studies* (2nd ed.). Bangkok: Phappim Publishing. (In Thai)
- Keerati Boonjua. (2002). *Postmodern Philosophy : Conception for Neo-Education*. Bangkok: Duangkamol. (In Thai)
- Maingueneau, D. (2002). *Intertextualité*. Dictionnaire d'analyse du discours, 327-329. Paris: Seuil.
- Malichat Ua-anan. (2002). *Dictionary of Art*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Nopphon Prachakul. (2009). *Revised Language. Diverted Thought (vol. 2)*. Bangkok: Wiphasa. (In Thai)

- Pisanu Supanimit. (1982). *Chart of Fine Arts's Evolutions after 1932. Art since 1932*. Bangkok: Thai Studies Institute Thammasat University. (In Thai)
- Pramuan Rutchanaseri. (2005). *Royal prerogative* (5th ed.). n.p. (In Thai)
- Prayote Songklin. (2017). Postmodern Political Philosophy. *Journal of Politics and Governance*. 7(1), 308-325. [Online]. Retrieved from <http://copag.msu.ac.th/journal/filesjournal/7-1/29052017115008.pdf> [2017, October 13]. (In Thai)
- Rancière, J. (1998). *Disagreement : Politics and philosophy*. Translated by Julie Rose. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Royal Paintings*. (n.d.). [Online]. Retrieved from http://www.supremeartist.org/thai/painting/work_paint_01.html, http://www.supremeartist.org/thai/painting/work_paint_02.html, and http://www.supremeartist.org/thai/painting/work_paint_03.html [2017, October 9]. (In Thai)
- Ruenruethai Satjapanthu. (2011). *King Bhumibol : Great Artist of Siam*. Bangkok: Pimkham. (In Thai)
- Somsak Tangpuan. (2004). *The Preservation of Royal Paintings of King Bhumibol*. (copy documents). Bangkok: Office of Archeology. (In Thai)
- Somsak Tangpuan, Tawatchai Poonnalimpakul and Matinee Jirawattana. (2006). *His Majesty the King's Paintings*. Bangkok: Office of Archeology. (In Thai)
- Sufficiency Economy*. (n.d.). [Online]. Retrieved from http://www.chaipat.or.th/site_content/34-13/3579-2010-10-08-05-24-39.html [2017, October 13]. (In Thai)
- Suphachai Singyabuth. (2010). *History of Western Arts* (4th ed.). Bangkok: Mitrasamphan Graphic. (In Thai)
- Surapong Sotanasathien. (2013). *Searching to Postmodernism*. Bangkok: Rabeapthong. (In Thai)

- Tissawas Thumrongsanta. (2016). Polyphony, Intertextuality and Interdiscursivity in the News on King Bhumibol Adulyadej's Death in Daily French Newspapers. *Journal of Faculty of Arts, Silpakorn University*. 38(2), 13-40. (In Thai)
- _____. (2017). Interpretation, Imitation and Transposition of The Little Prince: From a Philosophical Novel to Film. *Humanities Journal*. 24(1), 142-170. (In Thai)
- _____. (2017). "The Little Prince": a philosophical novel or a tale for children. *Journal of Humanities and Social Sciences Surattthani Rajabhat University*. 9(2), 39-66. (In Thai)
- The Chaipattana Foundation. (n.d.). *Beginning Point of Sufficiency Economy Philosophy*. [Online]. Retrieved from http://www.chaipat.or.th/site_content/34-13/3579-2010-10-08-05-24-39.html [2017, October 13]. (In Thai)
- Wiroon Tungcharoen. (2002). King Bhumibol's Creative Genius of Arts. *The Journal of the Royal Institute of Thailand*. 27 (special issue), 159-176. (In Thai)
- _____. (2006). Arts and Postmodernism. *The Journal of the Royal Institute of Thailand*. 31(3), 776-784. (In Thai)